

col·laboració

L'Anton Català i Gomis

Marta Català

In memoriam

El primer record que tinc del pare és del seu estudi de treball, inclinat damunt del banc de fuster, amb tot d'encenalls per terra que li cobrien els peus; per una finestreta de l'esquerra li entrava una llum obliqua: l'olor de la cola de fuster i de les serradures era tan penetrant que delatava la presència d'ell per si sola. Jo, asseguda en una cadireta, amb un caixó de fusta com escriptori al davant, anava rebent consells per a les primeres felicitacions de Nadal: el pinzell ha de treballar de punta, escorre l'excés d'aigua, no barregis tots els colors que et sortirà tot de colors de gos com fuig.

El més petit esforç era reconegut per ell, però sempre n'exigia més. Així anaven sortint les cartolines blanques de la meua mà bruta, destinades als bons nadals dels nostres cosins d'Alcover i de Valls, i als amics del pare. Quan s'acostava Nadal, portava al Sr. Pujol, del portal de l'Àngel, la més bonica de les felicitacions, lligada amb un cordonet de seda vermella, i amb un text que fèiem entre ell i jo d'acord per al seu amic. Aleshores ens rentàvem i pentinàvem i calia fer un llarg trajecte amb tramvia fins "a Barcelona", car nosaltres vivíem a Horta i, en aquells anys de la postguerra, calia ben bé invertir una tarda sencera per a desplaçar-nos al centre de la

ciutat. El seu amic em rebia amb petons i festes, elogiava el meu treball i ens desitjava Bon Nadal amb algun regal que a mi m'omplia de satisfacció. El pare i ell parlaven de les comandes de Verges i Santes Genes i no sé què més, i jo m'embadalia mirant tots els rosaris penjats, de vidres de colorins i de plata.

Per Nadal, anàvem a comprar figuretes de fang a la fira de Santa Llúcia, però ell trobava sempre algun homenet que les venia més boniques, més ben treballades que els altres. No comprava pas totes les que volia jo; en canvi, a casa, cada any feia pastors, bens, i un any va fer un naixement sencer que encara es conserva, delicadament modelat, i pintat per damunt amb colors transparents que deixen entreveure l'argila. Grec que d'ençà de molt jove havia fet provatures de modelatge; malgrat que tot el que sortia de les seves mans era una meravella de proporció i de gust, ell creia íntimament que no havia nascut per a escultor.

Aquest tret del seu caràcter va ser decisiu a la seva vida. Era l'home més mancat de pretensions que he conegut mai; tenia una justíssima percepció de les seves possibilitats, car, tot i sabent que el seu treball era creatiu, ben acabat i apte per ser presentat a tot arreu, era totalment incapaç de "fer valer la seva feina" segons frase cèlebre de la meua mare. Amb això, estarà aviat dit, que, més de quatre vegades, va ser explotada de qualsevol manera per gent que sabia molt bé quin preu tenia la feina d'en Català. Amb els anys he arribat a creure que no era res més que l'orgull de l'artista que no es vol rebaixar a donar explicacions i a mercadejar amb segons qui.

El meu pare era un home dotat amb un caràcter de ferro per al treball i per a procurar-nos a nosaltres el màxim benestar dins de la penúria dels anys 40/50 en què varen néixer les seves tres filles. Ell mateix, fill de pagesos, havia aprofitat el servei militar per acabar la seva carrera a Llotja. Amb l'entrada dels nacionals, els seus documents es van perdre, i el seu projecte d'esdevenir professor de Belles Arts se'n va anar a l'aigua. Havent començat de molt jove a treballar d'ebenista a Alcover, havia continuat l'ofici a Barcelona en un taller del carrer Baix de Sant Pere. Grec que per aquella època va presentar la seva primera exposició d'aquarel·les que li van merèixer molt bones crítiques, encoratjadores. Tot i que de fet coneixia totes les altres tècniques pictòriques, l'aquarel·la era la que més es conjugava amb el seu temperament delicat i sensible a la natura. D'aquests primers

temps es conserven a casa algunes notes i esbossos dels murals que més endavant realitzava al fresc.

Recordo haver estat parlant amb un eminent crític de pintura a Alemanya d'aquesta doble vessant del pare com a pintor. Aquell senyor em va contestar immediatament que per a un pintor de gran capacitat perceptiva com el meu pare, l'evolució s'havia fet per un procés purament natural. Deia que el que ha conegut la nitidesa dels colors amb l'aquarel·la, necessàriament ha d'estimar el fresc con un acabament completíssim de la seva obra pictòrica. D'aquesta faceta seva com a fresquista, en queden bones patents a nombroses esglésies de Catalunya. Els anys han desfet els decorats, han esborrat el llustre del marc i de la mateixa església, i els seus frescos segueixen, molts anys després, amb els colors fixos, inalterables, graciosos, com al mateix moment que sortiren de la seva mà.

Ell era un home d'una curiositat inesgotable: estimava l'ofici, i tot allò que de lluny o de prop s'hi relacionava. No en tenia prou de fer el seu quadre, l'emmarcava amb les seves pròpies mans i feia un marc o bé un tríptic de talla, el patinava, l'ornamentava, li posava petites aplicacions amb full d'or, amb un gust exquisit i un amor absolut per la seva obra, per mal pagada que fos. Recorda l'esperit dels primitius pintors italians que ell, amb justa raó tant admirava, que s'abocaven amb igual perfecció a envoltar una Verge amb l'Infant amb les imatges de les lletanies i de les vides dels sants, que constituïen, cada una per si sola, una petita obra mestra, tot i tractar-se només d'un simple marc per a una figura d'encàrrec.

La seva curiositat gairebé infantil el portava a treballar qualsevol material que queia a les seves mans: de primer va treballar molt el *gouache*, la tinta xina i l'aquarel·la. El fresc el va anar desenvolupant fins al final de la seva vida, incansablement. L'encàustica també li va interessar molt; crec que dues o tres esglésies les va pintar amb aquest procediment, tot i que es queixava de ser més fàcil i menys llaminer que els seus frescos. També havia fet provatures pintant al tremp d'ou sobre taula de fusta amb full d'or. Uns anys després, quan va començar el costum d'enviar *christmas*, ell ja tenia molt per la mà el gravat al boix. També és aquesta un tècnica duríssima, en la que ell es va anar exercitant durant molts anys. Va començar un dia, després de sopar, com aquell qui juga, amb una agulla saquera enganxada en un mànec d'eina, i una planxa de boix petita i polida com un mirall. L'endemà va tallar una planxa més grossa, va passar hores refinant-la, i va

Lateral del Baptisteri de Constantí.

Volta del Baptisteri de Constantí.

córrer a comprar-se un joc de *burils*. Les eines se les anava fent ell mateix, a la mida de les seves necessitats. Només amb el temps, i un cop ell ja mort, ai!, he arribat a comprendre aquesta necessitat profunda de conduir la seva pròpia obra d'ençà del naixement, començant pel material i pel més insignificant, car tota part és importantíssima en la creació artística.

Més tard va començar a interessar-se per la ceràmica. De totes maneres recordo que, essent jo molt petita, amb tres o quatre anys, ell anava molt sovint a l'hort dels Càntirs, avui ja desaparegut, on l'amo, que era conegut seu, li facilitava el treball amb el torn. A casa tenim àmfores, plates, objectes domèstics tornejats per ell i decorats amb molt de gust i senzillesa, amb un vernís verd i groc que és l'usual del Camp de Tarragona. També recordo que va coure peces, durant algun temps, al forn de rajoles de Tasà, davant just de l'hort de la padrina, a l'antic camí de Valls. Des de la porta de l'hort on anàvem cada dia a les temporades que vivíem a Alcover, ell anava vigilant l'enfornada i la boca del forn enorme que em semblava el mateix foc de l'infern.